

ỨNG DỤNG PHẦN MỀM NGUỒN MỞ THƯ VIỆN SỐ GREENSTONE TRONG VIỆC XÂY DỰNG BẢO TÀNG TIỀN SỐ HÓA

ThS. NGUYỄN THANH MINH

GD. Trung tâm Thông tin - Thư viện
Đại học Ngân Hàng TP. Hồ Chí Minh

1. Phần mềm nguồn mở Greenstone – phương pháp mới để tổ chức, tạo lập và phân phối thông tin.

Giữa thập niên cuối của thế kỷ 20 ứng dụng những thành tựu trong lĩnh vực công nghệ thông tin, internet, kỹ thuật số hóa... một lĩnh vực mới ra đời đó là thư viện số - phương thức tổ chức, tạo lập, phân phối và quản lý thông tin hiện đại. Thư viện số ra đời góp phần bổ sung thêm những phương tiện, công cụ hữu ích cho việc đổi mới và nâng cao chất lượng giảng dạy, học tập và nghiên cứu của giáo viên, sinh viên, học sinh. Thư viện số thật sự bắt đầu cho một cuộc cách mạng trong lĩnh vực thư viện, đã và đang thay đổi hẳn cách nhìn về nghề thư viện.

Trong khoảng hơn mười năm ra đời và phát triển của thư viện số một sản phẩm nổi tiếng đã và đang được sử dụng rộng rãi trên thế giới – phần mềm nguồn mở Greenstone - là sản phẩm của dự án **New Zealand Digital Library** của trường Đại học **University of Waikato**, được phát triển và phân phối với sự tham gia của **UNESCO** và **Human Info NGO** vào tháng 8 năm 2000. Đây là bộ phần mềm dùng để tổ chức, tạo lập và phân phối các bộ sưu tập thư viện số. Nó cung cấp một phương pháp mới để tổ chức và xuất bản thông tin trên Internet hoặc trên CD – ROM.

Greenstone được sử dụng ở thư viện của nhiều trường đại học, nhiều tổ chức trên thế giới trong đó có Việt Nam. Trang web của **New Zealand Digital Library** (<http://nzdl.org>) chứa nhiều bộ sưu tập mẫu được tạo với phần mềm Greenstone. Các bộ sưu tập mẫu được minh họa bằng nhiều ví dụ khác nhau về tìm kiếm và hiển thị các tùy chọn. Nhiều bộ sưu tập tài liệu sử dụng Greenstone được cung cấp trên CD - ROM rất giá trị cho việc nghiên cứu như: **Humanity Development** chứa 1.230 tài liệu từ kế toán tài chính cho đến vấn đề an toàn nguồn nước. Và quan trọng hơn Greenstone đã có thể chuyển đổi trên 40 ngôn ngữ khác nhau trong đó có tiếng Việt. Với tốc độ phát triển theo hướng đa ngôn ngữ như hiện nay Greenstone dễ dàng trở thành công cụ xây dựng và phát triển thư viện số phổ biến nhất toàn cầu.

Đầu năm 2004, Thư viện Đại học Khoa học Tự nhiên TP. Hồ Chí Minh (ĐHKHTN) - đơn vị đầu tiên ở Việt Nam - sử dụng Greenstone cho việc xây dựng thư viện số với sự hỗ trợ phát triển phiên bản tiếng Việt của **Integrated e – Solution, ltd Việt Nam (IeS)**; giữa năm 2004 Thư viện trường Đại học Ngân hàng Thành phố Hồ Chí Minh (ĐHNH) là đơn vị thứ hai sử dụng Greenstone xây dựng thư viện số; tháng 10/2004 Trung tâm Thông tin Tư liệu Đại học Đà Nẵng cũng đã sử dụng để

tạo lập các bộ sưu tập số hóa kết hợp với phần mềm có sẵn để phát triển thư viện số.

Một số bộ sưu tập ban đầu đã được hình thành như bộ sưu tập hình ảnh trang thiết bị thư viện của thư viện ĐHKHTN. Bộ sưu tập số hóa văn bản Trường ĐHNH TPHCM vv... Hiện nay ở phía Nam, nhiều thư viện đại học cũng như công cộng đã bắt đầu nghiên cứu đưa Greenstone vào sử dụng.

2. Ý tưởng xây dựng bảo tàng tiền số hóa:

Lâu nay các nhà sưu tập tiền cổ ở Việt Nam có rất nhiều bộ sưu tập rất có giá trị. Những bộ sưu tập này vừa là những bằng chứng cụ thể cho những vấn đề kinh tế, chính trị, xã hội của Việt Nam trong lịch sử, đồng thời nó cũng là những hiện vật đặc sắc, rất có giá trị thể hiện những bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam.

Trong thực tế du khách, sinh viên, học sinh, các nhà nghiên cứu liên quan đến tiền tệ... thường khó có dịp để tiếp cận đầy đủ với các loại tiền cổ, mà chỉ tiếp cận giới hạn qua những dịp trưng bày, triển lãm.

Dưới góc độ của nhà sưu tầm, thường tiền cổ được lưu giữ như những hiện vật quý hiếm. Quan tâm của những nhà sưu tập tiền cổ thường nghiêng về khía cạnh giá trị thị trường của tiền cổ, mức độ nguy hiểm, lịch sử ra đời... hơn là việc nghiên cứu chúng dưới góc độ khoa học kinh tế như nghiên cứu lưu thông tiền tệ, cơ cấu tiền, lịch sử tiền tệ, sự hệ thống hóa và nghiên cứu theo các loại tiền (tiền kim loại, tiền giấy) hoặc nghiên cứu theo quá trình phát triển kinh tế xã hội (tiền qua các thời đại), vv...

Mặt khác, các nhà sưu tập tiền cổ khó có điều kiện giới thiệu thường xuyên một cách rộng rãi những phát hiện mới, bổ sung mới trong bộ sưu tập tiền của mình.

Một số các nhà sưu tập tiền cổ cũng có trang Web riêng của mình nhưng thường phục vụ cho nghiên cứu khoa học.

Ngược lại, các nhà khoa học khi nghiên cứu về tiền tệ, ngân hàng và những vấn đề liên quan đến tiền cổ thường khó có khả năng tiếp cận đầy đủ với tiền cổ, do đó các công trình nghiên cứu cũng còn những hạn chế nhất định.

Có ý kiến cho rằng cần phải hình thành bảo tàng tiền cổ Việt Nam và ngân hàng nhà nước là nơi có nhiều khả năng nhất trong việc hình thành bảo tàng tiền, tổ chức và giới thiệu các bộ sưu tập tiền vì khả năng vốn, khả năng tổ chức quản lý cao. Đây là ý tưởng rất hay tuy nhiên ở khía cạnh nhất định ngân hàng nhà nước vẫn còn những hạn chế trong khả năng phục vụ vì không thể tổ chức triển lãm thường xuyên rộng rãi ở mọi lúc, mọi nơi do chi phí mỗi lần tổ chức quá cao.

Từ những vấn đề trên, chúng tôi có ý tưởng nên xích nhà sưu tầm và nhà nghiên cứu lại gần với nhau bằng cách **sử dụng phần mềm nguồn mở Greenstone để xây dựng Bảo tàng tiền số hóa** phát hành trên internet và/hoặc CD-ROM để có thể phổ biến thông tin và tri thức liên quan đến tiền cổ Việt Nam phục vụ cho nghiên cứu, học tập và xa hơn nữa là diễn đàn dành cho những nhà nghiên cứu những nhà sưu tập tiền cổ trao đổi thông tin, tri thức...với nhau.

Việc xây dựng bảo tàng tiền số hóa không chỉ đơn giản là cung cấp những tư liệu dưới dạng điện tử và tra cứu nhanh về tiền mà ý nghĩa quan trọng nhất là tạo môi trường và điều kiện để kết hợp khả năng và tri thức của các nhà khoa học, các nhà sưu tầm tiền cổ lại với nhau để chúng ta ngày càng hoàn thiện hơn việc nghiên cứu về tiền tệ nước nhà cũng như góp phần

nâng cao ý thức bảo vệ một di sản văn hóa đặc sắc của dân tộc.

3. Cách thức xây dựng bảo tàng tiền số hóa

Bảo tàng tiền số hóa có thể xây dựng theo 3 giai đoạn khác nhau:

Giai đoạn 1: Xây dựng bộ sưu tập hình ảnh tiền số hóa như dạng tài liệu điện tử có thể đưa lên internet hoặc xuất ra CD-ROM với nhiều cách tra cứu khác nhau. (Chúng tôi đang tiến hành và hoàn tất bản demo).

Giai đoạn này nhóm soạn thảo xây dựng bộ sưu tập trên cơ sở sưu tầm hình ảnh tiền Việt Nam từ các viện Bảo tàng, nhà nghiên cứu, nhà sưu tập tiền, các tài liệu sử học, kinh tế học, tài chính tiền tệ và ngân hàng liên quan đến tiền tệ Việt Nam; qua đó nghiên cứu và biên soạn lại tư liệu về tiền tệ Việt Nam qua các thời kỳ, sau đó sử dụng phần mềm nguồn mở Greenstone số hóa và sắp xếp lại theo trật tự nhất định tạo nên một tài liệu điện tử đưa lên mạng Thư viện trường Đại Học Ngân Hàng phục vụ tra cứu theo nhiều tiêu thức khác nhau phục vụ nghiên cứu, học tập của sinh viên, giáo viên và bạn đọc.

Quá trình xây dựng bộ sưu tập tiền số hóa theo quy trình chặt chẽ gồm các bước sau đây:

- Bước 1: Thành lập ban soạn thảo, tạo lập bộ sưu tập bao gồm: các nhà nghiên cứu có chuyên môn trong lĩnh vực tiền tệ - ngân hàng, các thư viện, các chuyên viên tin học.
- Bước 2: Lập đề cương chi tiết.
- Bước 3: Thu thập tài liệu từ nhiều nguồn khác nhau (từ internet, từ hình ảnh chụp từ các cuộc triển lãm, các bảo tàng, các bộ sưu tập của các nhà sưu tầm tiền cổ, từ tranh ảnh được số hóa.vv...).

- Bước 4: Tổ chức soạn thảo và nghiệm thu.
- Bước 5: Xuất bản qua Internet hoặc CD-ROM.
- Bước 6: Nhận thông tin phản hồi và chỉnh lý.

Giai đoạn 2: Bổ sung thêm vào bộ sưu tập các công trình nghiên cứu và hình ảnh bộ sưu tập tiền của từng nhà sưu tầm tiền cổ.

Tài liệu khi hoàn tất trong giai đoạn 1 tiếp tục hoàn thiện trong giai đoạn 2 với bổ sung thêm cách tra cứu theo “*nghiên cứu*” các công trình nghiên cứu, các bài viết của các nhà khoa học; tra cứu theo “*sưu tầm*” bộ sưu tập tiền cổ của các nhà sưu tầm tiền cổ ở Việt Nam.

Giai đoạn 3: Hình thành diễn đàn hay câu lạc bộ những nhà sưu tầm tiền cổ trên mạng (xây dựng trang Web có diễn đàn) phục vụ cho trao đổi thông tin, kiến thức giữa những nhà sưu tập tiền, nhà nghiên cứu, hỗ trợ nghiên cứu...

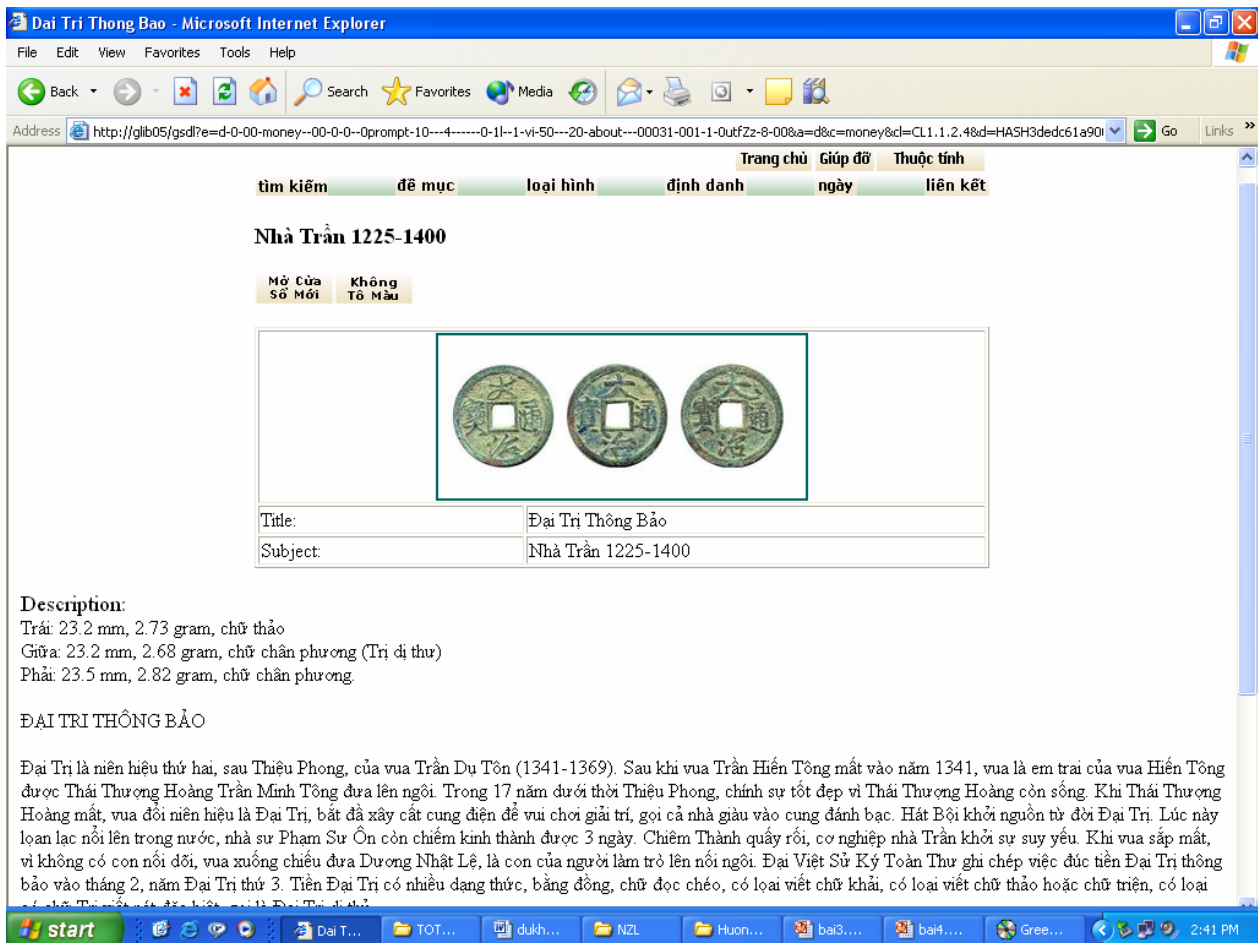
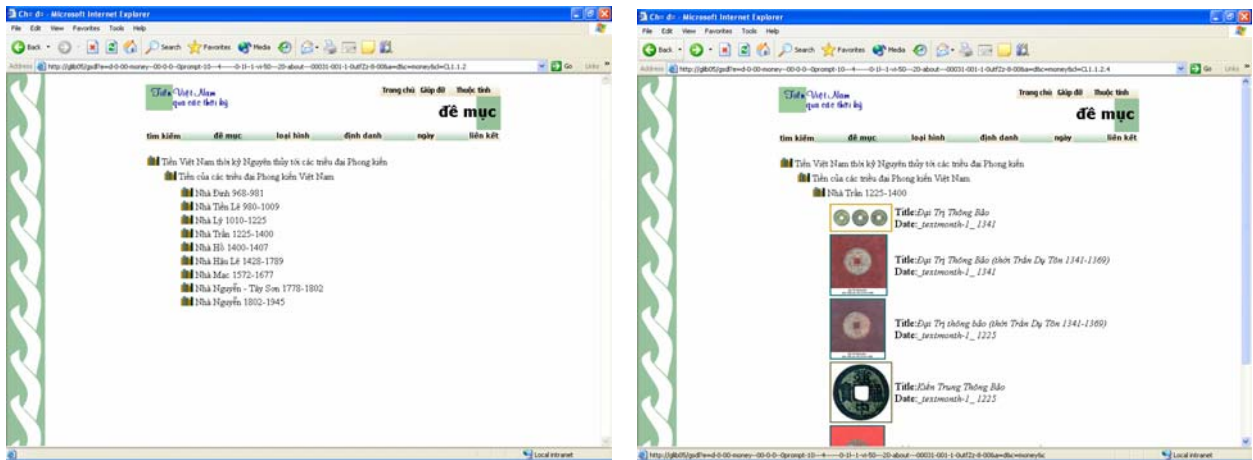
Trong giai đoạn này, Trường đại học Ngân hàng Thành phố Hồ Chí Minh xin phép ngân hàng nhà nước, các cơ quan chức năng đàm phán với các nhà sưu tập tiền cổ trưng bày tiền thật trong bảo tàng tiền ở Trung tâm thông tin - thư viện (trong tòa nhà 8 tầng) của Trường Đại học Ngân hàng Thành phố Hồ Chí Minh.

4. Cách thức tra cứu và khai thác thông tin trong bộ sưu tập tiền số hóa.

Hiện nay chúng tôi đã và đang xây dựng bộ sưu tập tiền Việt Nam số hóa phục vụ cho bạn đọc như một bảo tàng tiền ảo với những ghi chú rõ ràng, theo những cách tra cứu khác nhau.

Cách thức tra cứu hiện nay cơ bản có 5 cách:

(1). TRA CỨU THEO ĐỀ MỤC (Subject Headings): Nguồn gốc của tiền.

- (2). TRA CỨU THEO THỜI GIAN:** Ngày/Tháng/Năm
- (3). TRA CỨU THEO TRIỀU ĐẠI:** Thời kỳ
- (4). TRA CỨU THEO PHÂN LOẠI TIỀN:** Loại tiền
- (5). TRA CỨU NHANH:** Tìm kiếm